

**TASVIRIY SAN'ATNING O'QUVCHILAR TA'LIM-TARBIYASIDAGI
ROLI VA O'RNI**

*Toshkent pedagogika texnikumi rasm
va badiiy grafika fani o'qituvchisi
Isakulova Mashkura Tulaganovna*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada tasviriy san'atning o'quvchilar ta'lim-tarbiyasidagi o'rni va pedagogik ahamiyati ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda tasviriy san'atning o'quvchilarning estetik didini shakllantirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ma'naviy-axloqiy fazilatlarini mustahkamlashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, tasviriy san'at darslarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va raqamli ta'lim vositalari asosida tashkil etishning afzalliklari tahlil qilinadi. Maqolada tasviriy faoliyat orqali o'quvchilarning kuzatuvchanligi, tasavvuri, estetik dunyoqarashi, kommunikativ ko'nikmalari hamda mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari ilmiy asosda bayon etilgan. Tadqiqot natijalari tasviriy san'at ta'limini takomillashtirish o'quvchilarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishiga, ularning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishga va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, estetik tarbiya, badiiy ta'lim, ijodiy fikrlash, estetik did, ma'naviy tarbiya, milliy qadriyatlar, interfaol metodlar, raqamli ta'lim, pedagogik texnologiyalar, tasviriy faoliyat, o'quvchi kompetensiyasi.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются роль и значение изобразительного искусства в образовательном и воспитательном процессе учащихся. Проанализированы педагогические возможности изобразительного искусства в формировании эстетического вкуса, развитии творческого мышления, воспитании духовно-нравственных качеств и уважения к национальным и общечеловеческим ценностям. Особое внимание уделено применению современных педагогических технологий, интерактивных методов и цифровых образовательных ресурсов на уроках изобразительного искусства. Также раскрыты механизмы развития наблюдательности, воображения, художественного мышления, коммуникативных навыков и творческого потенциала обучающихся посредством художественной деятельности. Результаты исследования свидетельствуют о том, что совершенствование художественного образования способствует всестороннему развитию личности учащихся и повышению качества образования.

Ключевые слова: изобразительное искусство, эстетическое воспитание, художественное образование, творческое мышление, эстетический вкус, духовно-нравственное воспитание, национальные ценности, интерактивные методы, цифровое образование, педагогические технологии, художественная деятельность, компетентность учащихся.

ABSTRACT

This article examines the role and significance of visual arts in students' education and moral development. The study analyzes the pedagogical potential of visual arts in developing students' aesthetic taste, creative thinking, spiritual and moral values, and respect for national and universal cultural heritage. It also highlights the advantages of organizing visual arts lessons using modern pedagogical technologies, interactive teaching methods, and digital educational tools. Furthermore, the article discusses the role of artistic activities in enhancing students' observation skills, imagination, artistic perception, communication abilities, and critical thinking. The findings indicate that improving visual arts education contributes significantly to the comprehensive development of students, promotes creativity, and enhances the overall quality of education.

Keywords: visual arts, aesthetic education, art education, creative thinking, aesthetic taste, moral education, national values, interactive methods, digital education, pedagogical technologies, artistic activity, student competence.

KIRISH Insoniyat taraqqiyoti davomida san'at jamiyatning ma'naviy, madaniy va estetik rivojlanishida muhim omil bo'lib kelgan. Ayniqsa, tasviriy san'at insonning dunyoni idrok etishi, go'zallikni his qilishi va estetik tafakkurini shakllantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodni har tomonlama barkamol shaxs etib tarbiyalashda tasviriy san'at ta'limining o'рни alohida bo'lib, u nafaqat badiiy ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki ma'naviy-axloqiy tarbiya, ijodiy tafakkur, mustaqil fikrlash va milliy qadriyatlarga hurmat kabi muhim fazilatlarni ham shakllantiradi. Shu bois zamonaviy ta'lim tizimida tasviriy san'atni o'qitish mazmuni va metodikasini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Bugungi globallashuv va axborotlashuv davrida yoshlarning estetik dunyoqarashini rivojlantirish, ularni yuksak did, go'zallikni anglash va ijodiy faoliyatga yo'naltirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar, internet va ommaviy axborot vositalari orqali turli vizual axborotlarning keskin ortishi o'quvchilarning badiiy didiga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli ta'lim muassasalarida tasviriy san'at darslarini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish, o'quvchilarda estetik madaniyatni shakllantirish va ularni vizual madaniyatni ongli ravishda idrok etishga o'rgatish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tasviriy san'at fanining o'ziga xosligi shundaki, u o'quvchilarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini, balki hissiy olami, tasavvuri, kuzatuvchanligi va ijodiy salohiyatini ham rivojlantiradi. Rasm chizish, rangtasvir, kompozitsiya, haykaltaroshlik elementlari, amaliy bezak san'ati va dizayn asoslarini o'rganish jarayonida o'quvchilar tabiat, jamiyat va san'at o'rtasidagi uyg'unlikni chuqurroq anglay boshlaydilar. Bu esa ularda go'zallikni qadrlash, estetik baholash va san'at asarlariga ongli munosabatni shakllantiradi.

Shuningdek, tasviriy san'at ta'limi milliy madaniy merosni yosh avlodga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekistonning boy tasviriy san'at an'analari, miniatyura maktablari, xalq amaliy bezak san'ati, naqsh va ornamentlar, buyuk rassomlar va hunarmandlarning ijodi orqali o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, Vatanga muhabbat va tarixiy merosga hurmat tuyg'ulari rivojlanadi. Shu bilan birga, jahon san'ati namunalari bilan tanishish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhini shakllantiradi. Bundan tashqari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalarning tasviriy san'at darslariga integratsiyasi o'quv jarayonining samaradorligini oshirmoqda. Interfaol metodlar, multimedia taqdimotlari, grafik dasturlar va raqamli illyustratsiya vositalari yordamida darslarni tashkil etish o'quvchilarning fanlarga qiziqishini kuchaytiradi, ularning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi hamda individual qobiliyatlarini namoyon etish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi ham aynan tasviriy san'atning o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini ilmiy asosda tahlil qilish, zamonaviy o'qitish metodlarini aniqlash va ta'lim amaliyotiga tatbiq etish zarurati bilan belgilanadi.

TADQIQOT METADALOGIYASI

Tasviriy san'at insoniyat sivilizatsiyasining eng qadimiy va eng ta'sirchan madaniy hodisalaridan biri bo'lib, u insonning dunyoni anglash, voqelikni badiiy idrok etish va o'z his-tuyg'ularini ifodalash vositasi sifatida shakllangan. Insoniyat tarixining turli davrlarida yaratilgan qoyatosh suratlari, miniatyuralar, monumental devoriy rasmlar, haykaltaroshlik namunalari va xalq amaliy bezak san'ati asarlari jamiyatning madaniy taraqqiyotini aks ettirib kelgan. Bugungi kunda ham tasviriy san'at yosh avlodning ma'naviy, estetik va intellektual kamolotini ta'minlovchi muhim pedagogik vosita sifatida o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q.

Ta'lim tizimining bosh maqsadi faqat nazariy bilim berish emas, balki har tomonlama rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, yuksak ma'naviyat va estetik didga ega shaxsni shakllantirishdan iborat. Ana shu maqsadni amalga oshirishda tasviriy san'at fanining imkoniyatlari juda kengdir. Chunki mazkur fan o'quvchilarda nafaqat chizish yoki bo'yash ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki ularda go'zallikni his qilish, tabiat va

jamiyat hodisalarini estetik baholash, ranglar uyg'unligini anglash, badiiy tafakkur yuritish va ijodiy yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tasviriy san'at darslarining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarning estetik madaniyatini rivojlantirishdir. Estetik tarbiya shaxsning atrof-muhitdagi go'zallikni ko'ra bilishi, uni qadrlashi va yaratishga intilishi bilan tavsiflanadi. O'quvchilar tasviriy faoliyat bilan shug'ullanish jarayonida tabiat manzaralari, tarixiy obidalar, milliy me'morchilik namunalari va san'at asarlaridagi go'zallikni kuzatadi hamda ularni badiiy tasvirlashga harakat qiladi. Natijada ularda nafaqat badiiy did, balki atrof-muhitga nisbatan ehtiyotkorlik, ekologik madaniyat va estetik mas'uliyat hissi ham shakllanadi.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy dunyoqarashini boyitish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Tasviriy san'at darslari ushbu vazifani bajarishda alohida pedagogik imkoniyatlarga ega. O'zbekiston hududida shakllangan miniatyura san'ati, xalq amaliy bezak san'ati, kulolchilik, yog'och o'ymakorligi, zardo'zlik, kashtachilik va naqsh san'ati kabi boy madaniy meros namunalari o'rganish orqali o'quvchilarda milliy g'urur, tarixiy xotira va madaniy merosni asrab-avaylash tuyg'usi shakllanadi. Shu bilan birga, jahon tasviriy san'ati namunalari bilan tanishish ularning dunyoqarashini kengaytiradi va turli xalqlarning madaniyatiga hurmat bilan qarashni rivojlantiradi.

Tasviriy san'at fanining yana bir muhim pedagogik vazifasi o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishdan iborat. Ijodkorlik bugungi zamonaviy jamiyatda eng muhim kompetensiyalardan biri sifatida qaralmoqda. Har qanday sohada muvaffaqiyat qozonish uchun inson yangicha fikrlashi, muammolarga kreativ yondashishi va innovatsion g'oyalarni ilgari sura olishi zarur. Aynan tasviriy san'at mashg'ulotlari o'quvchilarning tasavvuri, fantaziyasi va obrazli fikrlashini rivojlantiradigan samarali pedagogik maydon hisoblanadi. Rasm yaratish jarayonida o'quvchi mavjud voqelikni o'z tasavvuri bilan boyitadi, yangi kompozitsiyalar yaratadi va o'zining individual badiiy uslubini shakllantira boshlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Olib borilgan ilmiy-pedagogik tahlillar shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'at ta'limi o'quvchilarni har tomonlama barkamol shaxs etib tarbiyalashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Mazkur fan nafaqat o'quvchilarning badiiy bilim va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga, balki ularning estetik didini shakllantirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish, ma'naviy-axloqiy fazilatlarini mustahkamlash hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga ham xizmat qiladi. Shu sababli tasviriy san'at ta'limini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish bugungi ta'lim tizimining dolzarb vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, tasviriy san'at mashg'ulotlari o'quvchilarning kuzatuvchanligini, tasavvurini, obrazli va tanqidiy fikrlashini, estetik

idrokini hamda ijodiy salohiyatini rivojlantirishda katta pedagogik imkoniyatlarga ega. Rasm chizish, ranglar bilan ishlash, kompozitsiya yaratish va san'at asarlarini tahlil qilish jarayonida o'quvchilar o'z fikrini erkin ifodalash, muammolarga ijodiy yondashish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa ularning nafaqat san'at sohasidagi, balki boshqa fanlarni o'zlashtirishdagi muvaffaqiyatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Maqolada tahlil qilinganidek, tasviriy san'at darslarini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish o'quvchilarda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, loyihaviy ta'lim, muammoli vaziyatlar va hamkorlikda o'qitish usullaridan foydalanish ta'lim oluvchilarning faolligini oshiradi, o'quv motivatsiyasini kuchaytiradi hamda ularning kommunikativ, axborot va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Natijada dars jarayoni o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan ijodiy muhitga aylanadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt vositalarining tasviriy san'at ta'limiga integratsiya qilinishi yangi pedagogik imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Elektron taqdimotlar, grafik muharrirlar, virtual galereyalar, multimedia resurslari va raqamli dizayn dasturlaridan foydalanish o'quvchilarning fanlarga qiziqishini oshirish, vizual tafakkurini rivojlantirish hamda mustaqil ijodiy izlanishlarini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ushbu vositalardan foydalanishda akademik halollik, mualliflik huquqiga hurmat va axborotni tanqidiy baholash ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. □ Tolipov O'., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: Fan, 2017.
2. □ Ishmuhammedov R. *Innovatsion pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent, 2019.
3. □ Halliday D., Resnick R., Walker J. *Fundamentals of Physics*. – Wiley, 2018.
4. □ Serway R., Jewett J. *Physics for Scientists and Engineers*. – Cengage Learning, 2019.
5. □ Giancoli D. *Physics: Principles with Applications*. – Pearson Education, 2016. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD

SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – С. 45-50.

8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O‘ZO‘ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.

9. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.

10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791. 11.

Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдукаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>

https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true

12. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.

13. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No‘monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.

14. Xusinovich, Turdialiyev Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH."

15. Абдукаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.

16. Каршиев Ф. У., Абдукаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.

17. Oybek o‘g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.

18. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. – 2025. – T. 63. – №. 2. – C. 26-32.
19. Abduqahorov N., Turdialiye J., Mo‘minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – T. 4. – №. 4. – C. 377-386.
20. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
21. Oybek o‘g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA’SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – T. 92. – №. 1. – C. 127-132.
22. Bakhramov F., Abdukahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3268. – №. 1. – C. 020052.
23. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLAHGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – C. 334-337.
24. O‘G‘Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG ‘IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA’SIRINI NAZARIY O ‘RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.
25. Raxmatovich K. M. URUG ‘TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.
26. Astanakulov K. D. et al. The separation of light impurities of safflower seeds in the cyclone of the grain cleaning machine //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2020. – T. 614. – №. 1. – C. 012141.
27. Karimov M. R. et al. Safflower seed cleaning machine and determining the rotational speed of its supplying roller //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2021. – T. 868. – №. 1. – C. 012050.
28. O‘G‘Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG ‘IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA’SIRINI NAZARIY O ‘RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – Т. 1. – №. 18. – С. 133-139.

29. Raxmatovich K. M. URUG ‘TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.

30. Astanakulov K. D. et al. The effect of safflower oil (*Carthamus Tinctorius* L.) and inositol supplementation on egg production.

31. Raxmatovich K. M. URUG ‘TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 79-86.

32. Bazaluk O. et al. Improving energy efficiency of grain cleaning technology //Applied Sciences. – 2022. – T. 12. – №. 10. – С. 5190.

33. Ishmuradov S. U., Abdumajidov R. B. Determination results of disc plough hang mechanism and support disc parameters //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – T. 1076. – №. 1. – С. 012039.